

Eljárásjogi adalék a sztrájk jogszerűségének elbírálásával kapcsolatos problémához

Az 1989. évi VII. törvény, amely a sztrájjal kapcsolatos szabályokat állapítja meg (a továbbiakban: Sztv.), 5. §-ában kétség kívül igen szűkszavúan rendezi a sztrájk jogszerűségének, illetve jogellenességének megállapításával kapcsolatos eljárásjogi kérdéseket. Eszerint a sztrájk jogszerűségének, illetve jogellenességének megállapítását az kérheti, akinek a jogszerűség vagy a jogellenesség megállapításához jogi érdeke fűződik. A kérelem elbírálására - nemperes eljárásban - a kérelmező székhelye szerint illetékes munkaügyi bíróság kapott hatáskört.¹ A törvény a munkaügyi bíróság számára rövid határidőt ír elő: a bíróságnak a felek meghallgatását követően öt napon belül döntenie kell.

A törvény hatályba lépése óta eltelt több mint húsz év alatt – jóllehet nem tömegesen előforduló mértékben – de azért több ízben döntöttek a bíróságok a sztrájkok jogszerűségével összefüggésben. Ezek a döntések érdemiak voltak, azaz a bíróság határozatában kimondta, hogy az eljárás tárgyát képező munkabeszüntetés ilyen vagy olyan okból jogszerű vagy épp jogellenes.

Az elmúlt időszakban azonban a bíróság több ügyben is úgy döntött, hogy nem dönt, azaz arra az álláspontra helyezkedett, hogy a sztrájk érdemi megkezdése előtt nincs lehetőség arra, hogy a felek, vagy bármelyikük a bírósághoz forduljon a jogellenesség (jogszerűség) kérdésében. Az alábbiakban az egyik ilyen eljárást, az ebben született döntéseket, illetve a felek érvelését kívánom bemutatni.² Hangsúlyozom, hogy az írás nem kíván kitérni a kérelem lényegére, az adott munkabeszüntetés jogszerűségének, jogellenességének megítélésére, ehelyütt kizárólag az eljárásjogi kérdéseket taglalom.

1. A munkáltató kérelmében - még a sztrájkot megelőző egyeztetés alatt – azt kérte a munkaügyi bíróságtól, hogy az állapítsa meg a tervezett munkabeszüntetés jogellenességét. A munkáltató kérelmét – némiképp leegyszerűsítve – arra alapozta, hogy a sztrájk célja ellentétes az Sztv-ben foglaltakkal.

A bíróság végzésével a kérelmet elutasította. Indokolásában megállapította, hogy a sztrájk jogellenességének megállapítása iránti kérelem idő előttinek minősül, tekintettel arra, hogy annak benyújtására még a sztrájk tényleges megkezdése előtt, az egyeztetés alatt került sor. Az első fokú bíróság álláspontja szerint a sztrájk jogszerűségének kérdé-

¹ Ha a sztrájk jogszerűségének, jogellenességének megállapításánál több munkaügyi bíróság is érintett, a kérelem elbírálására a Fővárosi Munkaügyi Bíróság az illetékes.

² Választásunk azért esett erre az esetre, mert ebben már ismert a Legfelsőbb Bíróság álláspontja is. Az esetet röviden ismerteti Handó Tünde: A sztrájjal kapcsolatos bírósági döntések c. tanulmányában, Pécsi Munkajogi Közlemények 2008/2, 131.

sében a sztrájk megkezdése előtt nem dönthet a bíróság. Addig a pillanatig ugyanis, amíg a sztrájk nem kezdődik el, bizonytalan, hogy lesz-e egyáltalán sztrájk. Sztrájk hiányában pedig a kérelmező kérelme valójában nem a sztrájk jogellenességének a megállapítására irányul, hanem egy olyan elvi állásfoglalás (sic!) kérésére, amelyre a munkaügyi bíróságnak nincs hatásköre. A bíróság a döntését az Sztv. 5. §-ához fűzött részletes indokolással támasztotta alá, amely szerint „a kérelem benyújtására a jogszabály nem szab határidőt, így a sztrájk ideje alatt, és azt követően bármikor megtehető”. Ebből az elsőfokú bíróság azt a következtetést vonta le, hogy a sztrájk jogellenességének megállapítására irányuló kérelem kizárólag a sztrájk tényleges megkezdése után nyújtható be.

A fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság végzésével – arra hivatkozva, hogy az első fokú bíróság a releváns adatokat helytállóan értékelte, a helyesen megállapított tényállásra tekintettel helyénvaló érveléssel hozta meg megalapozott döntését – az első fokú bíróság végzését helyben hagyta. Kifejtette továbbá, hogy az elsőfokú bíróság érvelésével teljes körűen egyetértett.³

2. A kérelmező ezt követően felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, melynek lényegét az alábbiakban ismertetjük.⁴

Az Sztv. 5. § (1) bekezdése nem rendelkezik arról, hogy a jogellenesség kérdésében mikor, mely időponttól kezdődően, illetve milyen határidőn belül lehet az illetékes munkaügyi bíróságnál kérelmet előterjeszteni. Ebből – a bíróságok álláspontjával ellentétben – éppen az a következtetés vonható le, hogy a jogalkotó nem kívánta korlátozni a kérelem benyújtásának a lehetőségét, így a jogszerűség vagy a jogellenesség megállapítása iránti kérelem már a sztrájk bejelentését követően, az egyeztetés időtartama alatt, a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt is benyújtható. A munkaügyi bíróság tehát a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt benyújtott kérelem elbírására is rendelkezik hatáskörrel.

A fentivel ellentétes értelmezésre véleményem szerint az első fokú bíróság által hivatkozott miniszteri indokolásból sem lehet jutni. A miniszteri indokolásból kiemelt mondat ugyanis alapvetően csak azt rögzíti, hogy „a kérelem benyújtására a jogszabály nem szab határidőt...”. A mondat második része – miszerint: „így a sztrájk ideje alatt, és azt követően bármikor megtehető” – nem a kérelem benyújtásának kizárólagos eseteit sorolja fel, csupán példálózó jelleggel sorol fel két olyan esetet, amikor általában kérelem nyújtható be. Az idézett mondat egészéből nem vonható le az a következtetés, hogy a jogszerűség, vagy a jogellenesség megállapítása iránti kérelem kizárólag a tényleges munkabeszüntetés megkezdése után nyújtható be. Az idézett magyarázat nem zárja ki

³ Azt csak zárójelben jegyzem meg, hogy a másodfokú bíróság határozatában a fellebbezésben foglaltakra érdemben egyáltalán nem reagált. Márpedig egy ilyen elvi jelentőségű ügyben megítélésem szerint ez elengedhetetlen lenne. A másodfokú bíróságnak ilyen helyzetben a fellebbezésben foglaltakkal kapcsolatban nézetem szerint akkor is érdemi álláspontot kell kifejeznie, ha egyébként minden tekintetben egyetért az elsőfokú határozattal.

⁴ Megjegyzem, hogy a felülvizsgálati kérelemben foglalt jogi érvelés lényegében megegyezett a fellebbezésben foglaltakkal.

annak a lehetőségét, hogy a kérelem benyújtására még ténylegesen munkabeszüntetés előtt sor kerüljön.

Hangsúlyozni kell azt is, hogy a sztrájkjog gyakorlása nem önmagában a tényleges munkabeszüntetésből áll, nem a munkavégzés tényleges beszüntetésével kezdődik. A sztrájkjog gyakorlása azzal kezdődik, hogy a szakszervezet, illetve a munkavállalók meghatározzák azt a követelést, amelynek elérése érdekében sztrájk megtartását helyezik kilátásba, ezzel egyidejűleg egyeztetést kezdeményeznek és bejelentik, hogy amennyiben a követelésüket a munkáltató nem teljesíti, vagy azzal kapcsolatban az Sztv. által előírt egyeztetés során a felek nem jutnak megállapodásra, az egyeztető eljárás sikertelenségét követően sztrájkolni fognak, illetve az egyeztető eljárás alatt elszántságuk alátámasztása, illetve az egyeztetés eredményességének kikényszerítése érdekében figyelmeztető sztrájkot tartanak.

Az Sztv. 5. § (1) bekezdése által biztosított, a sztrájk jogszerűségével kapcsolatos nemperes eljárás tárgya nem kizárólag a tényleges munkabeszüntetés megítélése lehet. Mivel a sztrájkjog gyakorlásának alapvető eleme a sztrájk célja, a munkavállalók által elérni kívánt követelés, kétség kívül levonható az a következtetés is, hogy a sztrájkjog gyakorlása jogszerűségének, vagy jogellenességének megítélése szempontjából elsősorban annak van jelentősége, hogy mire irányul a sztrájk kezdeményezése, mi az a követelés, amelyet a munkavállalók a munkabeszüntetés, illetve a munkáltatónak közvetlenül okozott hátrány kilátásba helyezésével el kívánnak érni.

Tekintettel arra, hogy a sztrájk célja, a munkavállalók által elérni kívánt követelés már az egyeztető eljárás kezdeményezésekor, a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt ismertté válik, a sztrájkjog gyakorlása jogszerűségének kérdése (a sztrájk célja) már a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt megítélhető.

Ebből következik, hogy az Sztv. 5. § (1) bekezdése időben nem korlátozza a sztrájk jogszerűségének vagy jogellenességének megállapítására irányuló kérelem benyújtását. Mivel a sztrájkjog gyakorlásának jogszerűségét elsősorban a kilátásba helyezett sztrájk célja, a munkavállalók által elérni kívánt követelés tartalma alapján kell, illetve lehet megítélni, az eljárás megindításának attól az időponttól kezdődően van helye, amikor ismertté válik, hogy pontosan mire irányul a sztrájk. Ezért nem lehet idő előttinek tekintetni a jogellenesség megállapítására irányuló kérelmet, ha annak benyújtására már a tényleges munkabeszüntetés megkezdését megelőzően sor kerül.

A fenti értelmezés összhangban áll az Sztv. 5. § (1) bekezdésében biztosított eljárás céljával, rendeltetésével. A sztrájkjog ugyanis nem fogható fel korlátlan jogként. Ez csak akkor gyakorolható, ha arra az Sztv. által meghatározott feltételek keretei között kerül sor. Ha a sztrájkjog gyakorlása a törvényi kereteken kívül esik, a sztrájk jogellenes. Az Sztv. 6. §-ának rendelkezése értelmében a jogellenes sztrájkban való részvétel munkaviszonyból eredő kötelezettségszegésnek minősül, és emiatt a munkavállalóval szemben munkajogi szankció alkalmazható. A sztrájkjog gyakorlása közvetlen gazdasági hátrányt,

kárt okoz a munkáltató számára. Erre tekintettel minden érintett félnek az az érdeke, hogy a tényleges munkabeszüntetésre csak akkor kerüljön sor, ha a sztrájkjog gyakorlása jogszerű, továbbá, ha az adott esetben a sztrájkjog gyakorlása nem minősülne jogszerűnek, akkor elkerülhetővé váljon a kár okozása, illetve a munkaviszonyból eredő kötelezettségsszegés megállapítása, és szankcionálása.

Az Sztv. 5. § (1) bekezdésében biztosított eljárásnak az a rendeltetése, hogy egy előzetes bírósági döntés alapján lehessen megítélni azt, hogy egy konkrét munkabeszüntetésnek felekre nézve milyen következményei lehetnek. A jogszerűség vagy a jogellenesség megállapításához fűződő munkavállalói és munkáltatói érdekre tekintettel az Sztv. 5. § (1) bekezdésének rendeltetésével az áll összhangban, hogy a sztrájkjog gyakorlásának jogszerűsége ügyében a lehető leghamarabb kerüljön sor érdemi döntés meghozatalára, és ezáltal minden érintett fél számára kiszámíthatóvá váljon, hogy az esetleges munkabeszüntetés milyen következményekkel járhat. Ha ugyanis a bíróság döntése szerint az adott esetben a sztrájkjog gyakorlása jogellenesnek minősül, ennek ismeretében a szakszervezet, illetve a munkavállalók dönthetnek úgy, hogy a munkavégzést mégsem szüntetik be és ezáltal elkerülhetővé válik egyrészt a jogszerűtlen károkozás, másrészt az esetleges munkajogi jogkövetkezmények alkalmazása. Ha viszont a bíróság álláspontja szerint a sztrájkjog gyakorlása jogszerű, a munkáltatónak kell azzal számolnia, hogy a munkabeszüntetésre alappal kerülhet sor, az aránylag hosszabb ideig is tarthat, ami számára nagyobb kárt okozhat. Ez a körülmény elősegítheti, hogy a felek a tényleges munkabeszüntetés hiányában is megállapodásra jussanak a munkavállalói követelések tekintetében.

A fentieket egyébként – az előzmények tekintetében bármily furcsa is, de megítélés szerint – alátámasztja a bírói gyakorlat is. Több közzétett eseti döntésből levonható az a következtetés, hogy a korábbi bírói gyakorlat szerint általában nem tekinthető idő előttinek a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt előterjesztett kérelem, a bíróság akkor is érdemben hozott döntést, ha a sztrájk jogszerűségének, illetve jogellenességének megállapítása iránti kérelem benyújtására a sztrájk-követelés közlését követően, az egyeztető eljárás alatt, a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt kerül sor. Így például a BH 1999.255.⁵ számú, illetve a BH 1993.585. számú eseti döntések tényállásából egyértelműen megállapítható, hogy a bíróság a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt benyújtott kérelem alapján a sztrájk jogszerűsége ügyében érdemben hozott döntést.⁶

A fenti értelmezést osztja nézetem szerint a dr. Kiss György által kifejtett álláspont is: „Előfordult, hogy a felek a munkabeszüntetés megkezdése előtt, de még az azt megelőző

⁵ „A másodfokú bíróság helytállóan helyezkedett arra az álláspontra, hogy az arra jogosult a sztrájk jogszerűségének, illetve jogellenességének megállapítását a sztrájk kezdeményezésétől kezdődően kérheti.”

⁶ Azért is érthetetlen egyébként a jogszerűség/jogellenesség tekintetében történő előzetes döntéstől való bírói tartózkodás, mert a megállapítási kereset lényegében hasonló jellegű jogintézmény. Ennek célja sok tekintetben hasonló ahhoz, amikor a sztrájk céljának előzetes jogszerűségi megítélését kéri valamelyik fél. Amint a megállapítási keresetben, itt sem „elvi állásfoglalást”, hanem a jogszerűség tekintetében döntést várnak a felek a bíróságtól.

tárgyalások ideje alatt kérték a munkaügyi bíróság döntését, és ennek megfelelően jártak el. Ez a magatartás mindenképpen helyeselhető, mert olyan nemkívánatos feszültségeket küszöbölhet ki, amelynek közvetlen vesztese a munkavállaló, azonban alapvetően megronthatja a szociális partnerek közötti kapcsolatrendszerét.”⁷

3. A felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság elfogadta a kérelmező érvelését, és az első-, illetve másodfokú határozatokat hatályon kívül helyezve – közel két év elteltével – a munkaügyi bíróságot új eljárásra utasította. A határozat indokolása megerősíti azt az álláspontot, mely szerint az Sztv. hivatkozott rendelkezése nem köti külön határidőhöz az igényérvényesítést és a törvény indokolásából sem lehet arra a következtetésre jutni, hogy a kérelem benyújtására, illetve elbírálására a tényleges munkabeszüntetés megkezdése előtt ne lenne törvényes lehetőség. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint: „Ezek szerint nem felel meg a törvénynek az a döntés, amely a sztrájk jogszerűségével vagy jogellenességével kapcsolatos igényérvényesítést a sztrájk kitűzött időpontját a sztrájk megkezdését követően tartja megengedettnek. Ilyen korlátozást a törvény nem tartalmaz.”⁸

⁷ Dr. Kiss György: Munkajog. Budapest, 2005, Osiris Kiadó, 532. o.

⁸ Mfv. II. 10.688/2007/2